

Naisia ja vankileirien saaristo 1918

Tiedän varsin hyvin, että Suomen 1918 tapahtumia värittävät vieläkin poliittiset intohimot. Kansalaissota oli julma sisällissota, mutta minusta on eettisesti arveluttavaa kuitata sen käsittely selittämällä, että kaikki sisällissodat ovat julmia. Ilmeisesti tällä on haluttu vaieta tutkimus vankileirien katastrofista ja naisten seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Naiset ovat olleet sodissa osa sotasaalista. Sodan voittajat alistavat ja häpäisevät voitettuja sillä, että he raiskaavat näiden naisia. Näin tapahtui Euroopassa muutama vuosi sitten ja Afrikassa tämä on yhä tänään arkipäivää.

Naisten seksuaalisesta hyväksikäytöstä Suomen sodassa 1918 on olemassa hyvin vähän näyttöä, mutta asiasta, josta kaikki osapuolet haluavat vaieta, onkin vaikea saada näyttöä. Porilainen Aune Ruohomäki kertoi 1990-luvun alussa ensimmäistä kertaa tädistään Mari Grönrosista. Vankityttö, nuori ja kaunis, oli ollut Hämeenlinnan vankileirillä saksalaisten sotilaiden luona töissä. Saksalaiset hyväksikäyttivät Maria seksuaalisesti, minkä seurauksena hän tuli raskaaksi. Aune Ruohomäen mukaan Mari oli sanonut, että kyllä hän tämän ”saksalaisen saa vatsastaan vielä pois”. ”No, Mari kulki sitten talvella täällä ja lumeen tuli verivana. Siinä kai se sitten oli.”

Sisällissotamme voidaan hyvin rinnastaa vaikkapa Bosnian tapahtumiin. Tampereen taistelut ja kaupungin tuho vertautuu helposti muihin suuriin tuhoituihin kaupunkeihin kuten Berliini, Guernica, Sarajevo ja Stalingrad. Valkoisten

Tampereen valtaus oli siihen mennessä suurin sotilaallinen operaatio Pohjoismaissa. Valokuvat tuhoutuneesta kaupungista ovat kuvottavaa katseltavaa.

Saksalaiset sotilaat olivat tottuneet julkisiin naisiin kotimaassaan. Sotilaita varten oli monessa kaupungissa valvottuja bordelleja ja myös kaikille sotatoimialueille ilmestyi kenttäbordelleja, rattailla kulkevia laitoksia (*Mobile Feld-Freudenhaus*). Rintamantakaisilla seuduilla oli paljon lääkärin valvomia ”tyttöpaikkoja”, joiden suomalainen jääkäri Eino Hiltunen kertoo olleen ahkerassa käytössä. Hän muistelee päiväkirjassaan tilannetta Mitaun kaupungissa: ”Kuulemma käyttävät meidänkin pojat hyväkseen valtion tyttölaitosta. Eilen heitä oli siellä aika liuta.” Matti Lackman mainitsee jääkäriilikettä käsittelevässä tutkimuksessaan *Suomen vai Saksan puolesta?* monia tapauksia, jotka kertovat suomalaisten jääkäreiden käyneen ahkerasti bordelleissa. Jos nuoret suomalaiset miehet eivät aikaisemmin olleet päässeet naisen makuun, niin jääkärikoulutuksen yhteydessä se tapahtui viimeistään. Toisaalta se oli myös arka asia pohjalaiselle körttiläisperheen pojalle.

Suomessa valkoiset ottivat 80 000 ihmistä vangeiksi ja tunkivat heidät vankileireihin. Punaiset puhuivat keskitysleireistä ja kuolemanleireistä. Euroopassa ei vastaavia leirejä aikaisemmin ollut ollut. Punavankileireillä kuoli 14 000 ihmistä nälkään ja nälän siivittämiin tauteihin. Niiltä vapautui huonokuntoisia, luurangoksi laihuneita ihmisiä. On arvioitu, että heistä kuoli

välittömästi vapautumisen jälkeen noin 800 entistä vankia. Todennäköisesti kuolleiden määrä oli paljon suurempi.

Nälkäkuolemat olisi voitu estää jos oltaisiin haluttu. Punaisten kertomatradition mukaan ”ne, valkoiset tappoivat meidät nälkäänkin.” Tahallisuelta se näyttääkin ja ilmeisesti sen vuoksi asiasta ei ole tehty selvitystä sitten Jaakko Paavolaisen tutkimuksen *Vankileirit Suomessa 1918*.

Yksinkertaisiin kysymyksiin olisi vihdoinkin, 90 vuoden jälkeen hyvä saada vastaus: Miksi sivistysvaltion silmien edessä 14 000 ihmistä kuoli valvotuissa olosuhteissa nälkään?

Kuinka valkoisen armeijan sotilaat suhtautuivat vihollisen naisiin? Aseellisessa punakaartissa taisteli 2 000 naissotilasta. Suurin osa heistä oli pukeutunut housupukuihin. Muutama valkoinen sotilas mainitsee, miten he riisuivat näiltä taistelijoilta housut nähdäkseen olivatko he naisia. Sodan aikana ja taisteluiden jälkeen juuri naispunakaartilaisiin kohdistui pidäkkeetön teloitusvimma. Punaisten naisten halventamisessa huippunsa saavutti kirjailija Ilmari Kiannon kirjoitus: ”Todistettu on, että Suomen kansalaissohdassa ovat punakaartilaiset petoja, monet heidän naisistaan susinarttuja, vieläpä naarastiikereitä. Eikö ole hulluutta olla ampumatta petoja, jotka meitä ahdistelevat.”

Kesällä 1918 Santahaminaan keskitettiin naisvankeja. Parhaimmillaan heitä oli lähes 5 000 eri-ikäistä naista. Virallisten raporttien mukaan siellä majailleet saksalaiset sotilaat esiintyivät hyvin mielivaltaisesti ja häiritsivät vankileirin järjestystä. Lisäksi vartijoilla oli vaikeuksia pitää sotilaat loitolla naisvangeista. Tilanne Santahaminassa näyttää olleen hälyyttävä, koska ylipäällikölle lähti raportti, jonka mukaan ”saksalaisia ja suomalaisia merisotilaita tunkeilee siveettömässä tarkoituksessa Santahaminan naisvankileireihin...”

Valkoiset upseerit ja sotilaat suhtautuivat punaisiin naisvankeihin yksioikaisen ylimielisesti, halveksien. Vuoden 1918 muistitiedoissa mainitaan vankileirioloista: ”Vartijat ja upseerit pyrkivät seksuaalisessa mielessä myöskin lähentelemään naisvankeja ja joutuivatkin heidän

uhreikseen, varsinkin jos ei tehnyt vastarintaa. Vastarintaa tehdessä uhkasivat vartijat ja upseerit ampua, mutta äärimmilleen tuskastuneet naiset huusivat: Ampukaa lahtarit vain, emme pelkää.”

Kyllä valkoiset ampuivatkin. Punakaartilaisia tai sellaiseksi luultuja teloitettiin lähes 10 000. Siihen antoi lisäpontta punaisten vastainen propaganda ja kertomukset punaisten tekemästä 1 600 valkoisen teloituksesta. Tosin vuonna 1918 liipasin oli muutenkin herkkä ja moraalinen sekä eettinen arvoperusta nollautunut.

Koko kansalaissodan aika oli suuri tragediä, mutta teloittajatkaan eivät olleet vain kasvottomia hirviöitä. Aatelissukuun kuulunut Erik Grotenfelt, suomenruotsalaisen älymystön jäsen, kirjailija ja runoilija oli yksi heistä. Seuraavana vuonna hän ampui itsensä. Ei tiedetä, painoivatko häntä velat vai omatunto. Hän ei ollut kuitenkaan poikkeus, sillä sisällissodan jälkeen monet valkoiset teloittajat tekivät itsemurhan tai alkoholisoituivat. Teloittajia oli monenlaisia: sivistyneistä ja humaaneistakin ihmisistä tuli historian arvottomassa, ruhjovassa myllyssä murhaajia.

S e p p o R u s t a n i u s

*Kirjoittaja on palkittu dokumenttielokuvien ohjaaja, jonka elokuvia on esitetty useilla festivaaleilla. Parhaillaan hän työskentelee punaisten teloituksista kansalaissodassa kertovan dokumenttielokuvan parissa. Aikaisemmin hän on tehnyt muun muassa dokumenttielokuvan naispunakaartilaisista *Punaiset esiliinat*, elokuvan *Punaorvot valkoisessa Suomessa* ja viime vuonna esitetyn *Kronstadtin kapinallisten Suomen pakenemisestä kertovan elokuvan *Jään yli*.**